

**Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини**

**Особливості навчання іноземної мови в межах
комунікативно-діяльнісного підходу.**

Головним завданням у навчанні іноземної мови на сучасному етапі є формування іншомовної комунікативної компетенції, що розглядається як певний рівень розвитку мовної, мовленнєвої, соціокультурної та навчально-пізнавальної компетенцій, що дає змогу особі, яка навчається, варіювати мовну поведінку відповідно до ситуації іншомовної комунікації.

Комунікативно-діяльнісний підхід прийшов на зміну традиційним (дедуктивному, аудіолінгвальному, структурно-ситуативному) підходам в 60-90х роках ХХ століття та не втрачає своєї популярності і дотепер. Цей підхід до навчання іноземної мови студентів, тобто наближення до реального процесу спілкування, є методичним стандартом, розробкою та впровадженням якого займалися вітчизняні та закордонні вчені, зокрема Б.В. Беляєв, І.Л. Бім, Г. Відоусан, О.І. Вишневський, Г.О. Китайгородська, У. Літлвуд, Ю.І. Пассов, В.М. Плахотнік, В.Г. Редько, В.В. Сафіонова, Т.Л. Сірик, Д. Хаймс тощо.

Роботи Д. Вілкінса, Г. Уїдоусона, К. Брумфіта, К. Джонсона, У.Літлвуда, Дж.Річардса та інших науковців з розробки теоретичних основ комунікативно-діяльнісного підходу до навчання мовам, швидке впровадження цих ідей авторами підручників, і настільки ж швидке прийняття таких принципів британськими фахівцями з вивчення мов, а також центрами по створенню програм, забезпечило популярність комунікативному підходу, як у Британії, так і за її межами. Він забезпечує повний і злагоджений розгляд усіх аспектів та операцій освоєння іноземної мови в комплексі з її функціями.

Такий підхід лежить в основі національної концепції навчання іноземної мови в Україні. Метою навчання іноземної мови постає вільне перебування в іншомовній сфері та вміння адекватно

реагувати в різноманітних ситуаціях в процесі спілкування. Комунікативний підхід має гарну мотивацію: його завдання зацікавити студентів до вивчення іноземної мови шляхом накопичення і розширення їх знань та досвіду. Учасники навчального процесу повинні бути готові до використання мови для реальної комунікації поза межами занять, наприклад відвідуючи країну, мову якої вони вивчають, під час знайомства з іноземцями та спілкування з друзями по переписці. При цьому термін комунікативність “не зводиться лише до встановлення соціальних контактів за допомогою мови, це залучення особистості до духовних цінностей інших культур”[1, 24].

Людина спілкується, щоб впливати на поведінку, думки та почуття інших людей через мовленнєву діяльність. Це означає, що навчити комунікації можливо лише за рахунок залучення студентів до різного роду діяльності, шляхом моделювання реальних життєвих ситуацій спілкування на основі систематизації мовного матеріалу, саме це і забезпечує комунікативно-діяльнісний підхід.

Процес навчання в межах цього підходу будується згідно моделі комунікації. У відповідності до неї навчання максимально наближене до реального спілкування. Оскільки проблеми, що обговорюються, не мають однозначного рішення, тому учасники комунікації – викладач і студенти – рівноправні як мовленнєві партнери. Саме тому, основною рисою даного підходу є комунікативність, яка включає в себе цілий ряд характеристик, що надають можливість переходу від початкових соціальних контактів до ситуацій. “Комунікативність передбачає мовленнєве спрямування навчання, активне стимулювання мовлення та мислення, забезпечення індивідуалізації, врахування функціональності мовлення, створення ситуативності навчання, дотримання принципу новизни та нешаблонності організації навчального процесу”[2, 76].

Параметри комунікативного спілкування відображаються в комунікативній поведінці викладача, активній поведінці студента, в темах для обговорення, ситуаціях спілкування, використанні мовленнєвих засобів.

Ситуації можуть бути реальними, умовними, вигаданими та навіть казковими. Головне – усі вони повинні відповідати віковим і психологічним особливостям дітей. Ситуації можуть бути конкретними, і тоді мовлення учасників навчального процесу буде прямим їх відображенням. Для учнів середньої школи та студентів

створюються абстрактні та проблемні ситуації. Діти виражають свої власні думки, відношення, погоджуються або спростовують думку вчителя, використовуючи різні мовленнєві кліше. Тому обговорення проблеми – це реальне спілкування на занятті. Ситуацію можна описати за допомогою наочності (ситуативних малюнків, магнітної дошки), які будуть надавати інформацію про місце і час дії, робити її статичною чи динамічною (змінити компоненти, поміняти дійові особи місцями, створити нових персонажів).

Дуже важливо, щоб учасники навчання “пропускали ситуацію крізь себе”, надаючи їй особистісний характер. Це значно підвищує ефективність засвоєння знань з іноземної мови, так як поруч з мисленням спрацьовують і емоції. Особистісно значущою ситуацію робить роль, яку студент або учень отримує на певний час чи постійно. Найбільш підходящим прийомом навчання говорінню є різні форми драматизації, включно з імпровізацією та рольовими іграми. У процесі спілкування, в основі якого проблема, що обговорюється, разом з комунікативною функцією мови виступає також пізнавальна, тому комунікативно-діяльнісний підхід має великі перспективи для розвитку інтелектуальних можливостей учнів. Орієнтуючись на мовлення та активну діяльність, головним під час його реалізації є розвиток мислення та навичок поведінки. Цьому сприяє навчання спілкуванню іноземною мовою, залучення особистості до певного виду діяльності на протязі навчального процесу, формування звички постійно працювати.

Комунікативно-діяльнісний підхід ставить в центр процесу навчання іноземної мови суб’єктно-суб’єктну схему спілкування, тобто студент виступає як активний, творчий суб’єкт навчальної діяльності, якою керує педагог, сприяє розвитку ініціативності студентів, їх здатності до творчого пошуку. Учасник навчання повинен відчувати, що вся система роботи орієнтується саме на його діяльність, досвід, світогляд, інтереси, почуття, які враховуються під час організації комунікації на занятті. Таким чином, інформаційне наповнення заняття базується на обговоренні актуальних життєвих проблем, а не готових тем чи текстів.

Окрім того, цей підхід дозволяє реалізувати принцип індивідуалізації, так як “володіння комунікативною функцією іноземної мови передбачає урахування індивідуальних особливостей, інтересів студентів, їх можливостей та побажань” [3, 126].

Першочергове значення надається розумінню, передачі змісту, суті – саме граматики слугує фундаментом для досягнення даних цілей. Учня та студентам необхідно знати, якими мовними засобами виразити свою думку на занятті, коли вони діляться своїми переконаннями та враженнями між собою. Вони мають усвідомити, що граматичні форми вкрай необхідні для виконання комунікативної задачі, і найважливішим є співвідношення між формою і її використанням у мовленні. Згідно комунікативно-діяльнісному підходу введення та робота над граматичними структурами відбувається в контексті з тим, щоб студенти бачили, як вони використовуються для передачі значення. Не менш важливо і те, що механічно відтворюючі вправи відсутні: їх місце займають ігрові ситуації, робота з партнером, завдання на пошук помилок, порівняння, котрі розвивають не лише пам'ять, а й логіку, вчать студентів мислити аналітично та образно. Весь комплекс даних прийомів допомагає створити іншомовне середовище, в якому і мають функціонувати учасники навчальної діяльності: читати, спілкуватися, брати участь в рольових іграх, виражати свої думки, робити висновки.

Комунікативна методика сприяє швидкому оволодінню навичками говоріння, за рахунок різних видів монологічного мовлення, діалогів та форм моделювання мови. На першому місці тут знаходиться конкретна мовна модель, основним елементом заняття та навчання даній методиці є процес говоріння.

Під час навчання говорінню важливо враховувати співвідношення його важливих форм: монологу, діалогу та полілогу. У навчанні монологічного мовлення в методиці розрізняють два способи: “Спосіб згори” – початковою одиницею навчання є завершений текст, “Спосіб знизу” – в основі навчання є речення, яке відображає елементарне висловлювання.

“Спосіб згори” здійснюється через різноманітні форми переказування початкового варіанту тексту, творче доповнення змісту. Роботі над матеріалом, як правило, передують заняття в парах, відповіді на запитання, заповнення таблиць.

“Спосіб знизу” передбачає розгорнуте висловлювання від простого речення до завершеного монологу. Велика увага приділяється опорам, чим краще вони підготовлені, тим якісніше буде підготовлений монолог. Опори мають індивідуальний характер,

підготовлені учні та студенти користуються мінімальними опорами, слабші – розгорнутими.

Як і під час навчання монологічному мовленню, навчання діалогу відбувається такими ж способами: від цілого діалогу-зразка чи від елементарної діалогічної єдності. Відштовхуючись від діалогу-зразка, студенти виявляють його особливості, відтворюють у ролях, складають за прикладом свій подібний діалог, виконують ігрові вправи на відтворення однієї з реплік, якої не вистачає.

Досить ефективним є використання ігрових моментів у процесі опитування, гра допомагає перетворити діалог в монолог або полілог. Прийом розвитку полілога – драматизація, із залученням усієї групи.

В цілому комунікативно-діяльнісний підхід дозволяє раціонально використовувати резервний потенціал добре відомих і нових методів навчання. “Системний характер поєднання різних навчально-методичних компонентів відкриває широкі можливості для їх диференційованого використання на певних етапах навчання, для певних рівнів і конкретних завдань, при цьому формуються відповідні їм структура і наповнення вправ і методичних прийомів”[4, 51].

Головною перевагою комунікативно-діялісного підходу є те, що засвоєння правил іншомовних моделей відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвої функцією. Як показує власний досвід викладання іноземної мови, студенти з задоволенням беруть участь у комунікативних вправах типу „Agree or Disagree”, якщо їм близька і цікава тема, активно аргументуючи свої переконання перед групою опонентів.

Таким чином, комунікативно-діялісний підхід відповідає дидактичним принципам науковості, системності, зв'язку теорії з практикою, свідомості, наочності та доступності. Діялісний характер з допомогою методичних прийомів і вправ на основі імітації, гри та створення ситуацій реальної комунікації створює для студентів ситуації успіху, самовираження, що сприяє ефективному навчанню іноземної мови в школі та у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе / И.Л.Бим: пособие – М.: Просвещение, 1988. – 358 с.

2. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам / Г.В.Рогова: пособие – М.: Просвещение, 1991. – 187 с.
3. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н.Д.Гальскова: пособие – М.: Арти-Глассо, 2000 – 281с.
4. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам, базовый курс лекций: пособие для студентов педвузов и училищ / Е.Н. Соловова, .- М.: Просвещение, 2005. – 239с.